

NOTAT

Miljøministeriet
Departementet

Rent drikkevand og sikker
kemi

J.nr. 2022-11527

Ref. PEFJH

Den 15. juni 2023

Status 2022 for Sprøjtemiddelstrategi 2022-2026

Sprøjtemiddelstrategi 2022-2026 er en udmøntning af den politiske aftale mellem Socialdemokratiet og Venstre, Dansk Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Radikale Venstre, Enhedslisten, Det Konservative Folkeparti, Nye Borgerlige, Liberal Alliance og Kristendemokraterne. Sprøjtemiddelstrategi 2022-2026 udgør Danmarks nationale handlingsplan for bæredygtig anvendelse af sprøjtemidler og afløser pesticidstrategi 2017-2021.

Af aftalen fremgår, at der hvert år skal udarbejdes et statusnotat for implementering af strategien til aftalepartierne. Dette notat præsenterer status for indsatserne i 2022.

Hovedmålsætningen for strategien er at nå en rekordlav belastning fra sprøjtemidler. Det er målet, at der skal anvendes så få sprøjtemidler som muligt, og at de sprøjtemidler, der anvendes, skal være de mindst belastende. Derudover skal restindholdet af sprøjtemidler i fødevarer være så lavt som muligt, og der skal iværksættes indsatser, der understøtter, at vi fortsat kan anvende urensset grundvand til drikkevand.

Strategien omfatter alle brugere af sprøjtemidler, både jordbrugserhverv, golfbaner, offentlige myndigheder og private haveejere samt forbrugere, fødevarer virksomheder og forhandlere af sprøjtemidler.

Strategien gennemføres med en række initiativer samlet under indsatsområderne: 1. En rekordlav pesticidbelastning. 2. Stram praksis for godkendelser, herunder til beskyttelse af grundvandet. 3. En mere målrettet kontrol. 4. Forskning og fremme af alternativer til sprøjtemidler. 5. Udbredelse af det gode landmandskab (Integreret Plantebeskyttelse).

Aftalepartnerne til Pesticidstrategi 2017-2021 (S, V, LA, K, DF, RV, SF) blev i en tillægsaftale af d. 11. januar 2019 enige om henholdsvis at nedbringe risikoen for forurening af grundvandet fra erhvervsmæssig anvendelse af sprøjtemidler i boringsnære beskyttelsesområder (BNBO) og screene for væsentligt flere sprøjtemidler i grundvandsovervågningen samt IPM- og resistensindsatser. Tillægsaftalen dækker perioden til og med 2022, og disse indsatser er derfor gennemført sideløbende. Da der er forskelle i aftalekredsene, afrapporteres der i et særskilt notat om indsatserne under tillægsaftalen.

Gennemførelsen af initiativerne sikres af en tværministeriel styregruppe bestående af medlemmer fra Miljøministeriet, Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri samt Skatteministeriet.

Hovedkonklusioner - indsatser i sprøjtemiddelstrategi 2022-2026

Bekæmpelsesmiddelstatistikken omfatter beregning af pesticidbelastningsindikator (PBI), behandlingshyppighed og fladebelastning for både solgte mængder og forbrug. Ser man specifikt på udviklingen fra 2020 til 2021, er der sket en stigning i PBI fra 1,66 til 1,76 i 2021. Dette skyldes primært, at fladebelastningen (B/ha) er steget for vintersæd og raps, mens arealerne med de to typer af afgrøder ikke har ændret sig markant i samme periode. PBI på 1,76 svarer til en reduktion på 46 % i forhold til det beregnede niveau i 2011. Målsætningen om en reduktion på 40% er dermed stadig opfyldt for 2021. Fremadrettet anvendes den nye målsætning, der fremgår af Sprøjtemiddelstrategi 2022-2026, hvor der er fastsat en målsætning om PBI på 1,43 baseret på salgstal i 2025, som vil blive evalueret i 2026.

Resultaterne fra undersøgelse af sprøjtemidler i varslingsystemet for udvaskning af pesticider til grundvand (VAP-rapporten) 2019-2021 bliver offentliggjort i 2023 sammen med resultaterne fra perioden 2020-2022. De væsentligste resultater for den forsinkede rapport for 2019-2021 er afrapporteret i den ekstraordinære rapport om cyazofamid, som der tidligere er orienteret om. Aftalepartierne blev enige om, at der inden udgangen af 2022 skulle foretages en analyse af muligheder og begrænsninger for at fremme udbredelsen af præcisionssprøjtning og lukkede påfyldningssystemer, herunder muligheder for at fastsætte obligatoriske krav. Denne analyse er forsinket og forventes færdiggjort i efteråret 2023. Ud over de nævnte forsinkelser er implementeringen af aftalen i 2021 forløbet planmæssigt. Nedenfor gennemgås de enkelte indsatsområder.

En rekordlav pesticidbelastning

Statistik og data

I bekæmpelsesmiddelstatistikken offentliggøres hvert år salgstal for bekæmpelsesmidler (både pesticider og biocider) og tal for forbrug af pesticider baseret på jordbrugernes indberetninger af deres sprøjtejournaler. I statistikken opgøres pesticidbelastningsindikatoren (PBI), der viser landbrugets pesticidbelastning for omdriftsarealer i forhold til det konventionelt dyrkede landbrugsareal i 2007. Udviklingen i PBI viser miljø- og sundhedsbelastningen fra de pesticider, danske jordbrugere køber og anvender til at bekæmpe ukrudt, svampe og andre skadevoldere i deres afgrøder.

Målsætning baseret på pesticidesalg

I Pesticidstrategi 2017-21 fremgår en målsætning om at reducere pesticidbelastningen baseret på salgstal med 40 % i forhold til det beregnede niveau i 2011. Målsætningen om en reduktion på 40 % svarer til en PBI på 1,96. PBI er anvendt som målindikator siden indførelse af den differentierede pesticidafgift i 2013. Den nye afgift blev vedtaget ved lov i 2012 og implementeret d. 1. juli 2013. I tiden fra vedtagelse til implementering blev der hamstret pesticider ud fra en forventning om højere afgifter for udvalgte pesticider. Dette medførte et markant højere salgstal for 2012 og 2013, da der blev indkøbt pesticider til lager, hvilket betød, at der i mange år har været markante forskelle mellem salgs- og forbrugsdata med salgstal, der var lavere end forbruget. Disse tidligere meget iøjefaldende forskelle mellem salg og forbrug, som en effekt af hamstringen i 2012 og 2013, ses nu ikke længere. PBI har i perioden efter hamstringen (efter 2013) varieret mellem 1,95 og 1,40. Dette svarer til reduktioner på mellem 40 % og 57 % i forhold til 2011.

Ser man specifikt på udviklingen fra 2020 til 2021, er der sket en stigning i PBI fra 1,66 til 1,76 i 2021. Dette skyldes primært, at fladebelastningen (B/ha) er steget for vintersæd og raps, mens arealerne med de to typer af afgrøder ikke har ændret sig markant i samme periode. PBI på 1,76 svarer til en reduktion på 46 % i forhold til det beregnede niveau i 2011. Målsætningen om en reduktion på 40% er dermed stadig opfyldt for 2021. Fremadrettet anvendes den nye målsætning, der fremgår af Sprøjtemiddelstrategi 2022-2026, hvor der er fastsat en målsætning om PBI på 1,43 baseret på salgstal i 2025, som vil blive evalueret i 2026.

Pesticidforbrug

PBI er ligeledes beregnet for forbruget af pesticider. Dette beregnes på baggrund af jordbrugernes indberettede sprøjtejournaler. For dyrkningssæsonen 2020/21 ligger PBI på 1,52, hvilket er 48 % lavere end i 2010/11. I 2020/21 er der sket en stigning i PBI i forhold til 2019/20 fra 1,39 til 1,52. Som for salgstallene skyldes dette primært, at fladebelastningen (B/ha) er steget for vintersæd og raps, mens arealerne med de to typer af afgrøder ikke har ændret sig markant i samme periode. Belastningen fra forbruget af pesticider er overordnet set faldet efterhånden, som lagrene af de hamstrede pesticider med høj belastning som f.eks. cypermethrin er reduceret. Substitutionen fra mere belastende til mindre belastende midler ser derfor ud til at være slået igennem på forbruget.

Implementering af Sprøjtemiddelstrategi 2022-2026 i Bekæmpelsesmiddelstatistikken

Af den politiske aftale om Sprøjtemiddelstrategi 2022-2026 fremgår en række ændringer til opgørelser i bekæmpelsesmiddelstatistikken. En række af disse er implementeret i Bekæmpelsesmiddelstatistik 2021:

Forbrug (og salg) af aktivstoffet glyphosat

For glyphosat fluktuerer de solgte mængder aktivstof pr. hektar (kg/ha) i den seneste femårige periode, men overordnet ses et stabilt niveau. Forbruget af glyphosat ligger ligeledes på et forholdsvist stabilt niveau. En sammenligning af salget og det indberettede forbrug af glyphosat viser dog, at der stadig er betydelig forskel mellem de solgte og forbrugte mængder af glyphosat. Det skyldes formodentlig, at glyphosat ofte anvendes i perioden mellem to afgrøder, og der derfor er en risiko for, at landmanden ikke får indberettet, da forbruget normalt knyttes til en afgrøde. Erhvervets organisationer er opmærksomme på denne problemstilling, og de har de seneste år opfordret erhvervet til at være opmærksom på at få indberettet glyphosatforbruget. Der kan dog fortsat ikke måles en effekt af erhvervets igangsatte informationsindsats.

EU-godkendelsen af glyphosat blev i efteråret 2022 administrativt forlænget med et år indtil EFSA har færdiggjort sin vurdering, derefter skal der i efteråret 2023 tages stilling til en fornyet godkendelse af glyphosat.

Bekendtgørelsen om bekæmpelsesmidler, som indfører et forbud mod anvendelse af glyphosat til ukrudtsbekæmpelse efter fremspiring og til nedvisning i foderafgrøder, er sendt i offentlig høring i juni 2023. Anvendelse af glyphosat til ukrudtsbekæmpelse som pletsprøjtning er dog undtaget dette forbud.

Forbruget af de mest problematiske stoffer

Forbruget af de mest problematiske stoffer følges fremover ved, at der i Bekæmpelsesmiddelstatistikken årligt opgøres en liste med de fem mest solgte aktivstoffer, der er på listen over kandidater til substitution det pågældende år. Listen er suppleret med et bidrag fra Institut for Agroøkologi, Aarhus Universitet (AGRO), der identificerer mulige alternativer til de aktivstoffer, der indgår på listen. De fem aktivstoffer i opgørelsen for 2021 er aclonifen, tebuconazol, propyzamid, diflufenican og difenoconazol. Produkter indeholdende disse aktivstoffer kan i dag kun godkendes eller opnå fornyet godkendelse, såfremt der ikke er produkter på markedet, som kan erstatte disse produkter, og som ikke selv indeholder aktivstoffer, der fremgår af listen over kandidater til substitution. AGRO vurderer, at der er alternativer for nogle af de anvendelser, som produkter med aktivstofferne er godkendt til i dag. Det fremgår af rapporten, at der kan være forskellige årsager til, at produkter med kandidater til substitution kan være godkendt, selvom der er godkendte alternativer. Først og fremmest gælder det, at reglerne vedr. listen over kandidater til substitution implementeres løbende, og der kan således være produkter, der ikke har været ansøgt om fornyelse siden forordningen

trådte i kraft. Det gælder også, at selv om der findes alternativer, vil produkter indeholdende "kandidater til substitution" kunne godkendes eller opnå fornyet godkendelse, hvis 1) produktet er godkendt til mindre anvendelser, som ikke kan undværes, 2) hvis aktivstoffet er nødvendigt for at forebygge resistens over for andre aktivstoffer, og 3) hvis der ikke findes alternativer (kemiske og ikke-kemiske) til den ansøgte anvendelse eller effekten/skånsomheden af disse alternativer ikke er sammenlignelig eller er uforenelige med etablerede IPM strategier. Endelig vil disse produkter også kunne godkendes eller opnå fornyet godkendelse, såfremt 4) de praktiske eller økonomiske ulemper forbundet med at anvende alternativerne ikke er overkommelige.

Det økologiske areal

I Bekæmpelsesmiddelstatistik 2021 er der som noget nyt udarbejdet en tabel, der viser udviklingen i landbrugsarealer i omdrift, som er omlagt eller er under omlægning til økologi. Det antal hektar, det økologiske areal ændres med pr. år, udgør kun en mindre del i forhold til det samlede konventionelle areal, og udviklingen i det økologiske areal bidrager derfor minimalt til udviklingen i den samlede pesticidanvendelse. Betydningen af omlægningen af landbrugsarealer til økologi eller anden arealanvendelse fremgår til en vis udstrækning allerede i dag af Bekæmpelsesmiddelstatistikken i form af den relative udvikling mellem PBI og fladebelastning (B/ha). Dette forhold må fortsat anses som den bedst mulige indikator for betydningen af omlægningen til økologi eller natur baseret på de tilgængelige data.

Pesticidbelastningen på foder- og konsumafgrøder

Miljøstyrelsen har beregnet et estimat for fordelingen af pesticidbelastningen på foder- og konsumafgrøder. I opgørelsen anvendes de hovedafgrøder, der allerede indgår i Bekæmpelsesmiddelstatistikken. Opgørelsen viser, at langt det største areal i omdrift dyrkes med afgrøder, der falder under gruppen "foder". Dette medfører, at langt den største andel af pesticidbelastningen falder under denne gruppe. Ser man omvendt på anvendelsen pr. ha., fremgår det, at fladebelastningen (B/ha) og aktivstofsaltet (kg/ha) er markant højere for afgrøder, der falder i gruppen "human konsum".

Sprøjtemidler til brug i private haver

Opgørelser over salget af sprøjtemidler, der må anvendes af private (ikke-professionelle brugere), indgår nu i Bekæmpelsesmiddelstatistikken. Der udarbejdes derfor ikke længere en selvstændig årlig rapport over dette salg. Den samlede udvikling i salget af sprøjtemidler, der må anvendes af private, er i 2021 faldet markant i forhold til 2020, hvor salget af pelargonsyre steg markant. Generelt ligger de solgte mængder af aktivstoffer stadig højere end tidligere, da der nu sælges ukrudtsmidler med de mere let-nedbrydelige aktivstoffer frem for midler med glyphosat. Disse midler skal anvendes i større mængder for at give samme effekt som glyphosat.

EU's harmoniserede pesticidindikatorer består af to indikatorer, der baserer sig på hhv. solgte mængder af aktivstoffer (både kemiske og mikrobiologiske) og antallet af dispensationer. Begge indikatorer er senest opgjort for perioden 2011-2021. Indikator 1 har det højeste niveau for årene 2011 til 2013, hvorefter den for 2014 falder til det laveste niveau for hele perioden. For perioden fra 2015 til 2021 ligger indikatoren på et stabilt niveau. Den samlede udvikling vurderes helt overordnet at være påvirket af hamstringen af pesticider forud for omlægningen af pesticidafgiften i 2013. Denne udvikling er nærmere beskrevet i "Bekæmpelsesmiddelstatistik 2021". Udviklingen i jord-til-bord indikator 2 minder relativt meget om den udvikling, der ses for indikator 1. Der ses et relativt højt niveau for perioden 2011 til 2013, som bliver efterfulgt af et lavere og relativt stabilt niveau for de efterfølgende år. For indikator 2 vurderes udviklingen ligeledes at være påvirket af hamstring i forbindelse med omlægningen af pesticidafgiften. I modsætning til indikator 1 viser beregningen af indikator 2 en stigning fra 2020 til 2021.

Jord-til-bord indikatorerne består af to indikatorer, der baserer sig på solgte mængder (kun kemiske aktivstoffer indgår heri). Begge indikatorer er senest opgjort for perioden 2011-2020. Indikator 1 ligger for 2020-data på et niveau, der er 18 pct. højere end baseline (2015-2017). Indikator 2 ligger for 2020-data på niveau med baseline (2015-2017).

IT-systemet til jordbrugernes indberetning af deres pesticidforbrug (SJI) kører stabilt, og der indberettes årligt sprøjtejournaldata fra ca. 20.000 jordbrugere. Der er i 2022 brugt ressourcer på oprydning i databasen med henblik på at registrere en lang række jordbrugsvirksomheder som fritaget for indberetning, såfremt de dyrker mindre end 10 ha, ikke har pesticidforbrug eller er gartnerier med en årlig momspligtig omsætning på under 50.000 kr. Endvidere har der været fokus på at påminde virksomheder, der ikke har indberettet, om at opfylde denne forpligtelse, og der er udsendt en række påmindelsesbreve og indskærpelser, som i 2023 bliver fulgt op af politianmeldelser, såfremt der ikke sker indberetning af data.

Stram praksis for godkendelser, herunder til beskyttelse af grundvandet

EU-indsatsen

Den danske indsats har overordnet bidraget aktivt til arbejdet i EU for en mere restriktiv og helhedsorienteret godkendelsesprocedure ift. sundhed og miljø, herunder grundvand, hvor hensynet til forskellige eksponeringsveje, korttids- og langtidseffekter samt evt. kombinationseffekter indgår i risikovurderingen.

Miljøstyrelsen har prioriteret kommentering af udvalgte aktivstoffer, herunder særligt mikrobiologiske aktivstoffer og arbejdet for, at særligt problematiske aktivstoffer kun godkendes i EU, hvis der ikke er alternativer, jf. forordningens bestemmelser og initiativerne i Sprøjtemiddelstrategien for at sikre en restriktiv tilgang og harmonisering af vurderingerne.

I 2022 er der vedtaget fornyet godkendelse i EU for 8 aktivstoffer (heraf 2 mikroorganismer) og 4 aktivstoffer har ikke fået fornyet deres godkendelse (heraf 1 kandidat til substitution). Der er givet godkendelse til 4 nye mikroorganismer (heraf 3 lav-risiko aktivstoffer). Der er i 2022 ingen aktivstoffer, som er føjet til listen over kandidater til substitution. Listen over kandidater til substitution blev opdateret i 2022, hvor en række stoffer blev slettet fra listen fordi stofferne enten ikke længere er godkendt, eller fordi de er blevet genvurderet og genvurderingen har vist, at de ikke længere er kandidater til substitution.

Miljøstyrelsen har arbejdet for at fremme godkendelse af mikrobiologiske aktivstoffer i EU. Der er i 2022 godkendt 4 nye mikroorganismer i EU, heraf 3 med lav-risiko status, og der er fornyet 2 godkendelser af mikroorganismer, heraf et som lav-risiko aktivstof.

Miljøstyrelsen har endvidere bidraget aktivt til EU-Kommissionens arbejde med opdatering af beslutningsprincipper, vejledninger og datakrav for mikrobiologiske bekæmpelsesmidler og har deltaget i EFSA ekspertgrupper herom.

Deltagelse i EU- og Nordzone-samarbejdet har medvirket til udvikling og harmonisering af godkendelsesområdet. Deltagelse i EU-møder, arbejdet med faglige og administrative vejledninger og Nordzone-samarbejdet er udført som planlagt. Miljøstyrelsen har prioriteret kommentering af væsentlige EU-vejledninger, herunder vejledning om vurdering af risiko for bier.

Derudover har Miljøstyrelsen og Institut for Agroøkologi, Aarhus Universitet (AGRO) deltaget i arbejdet for at fremme godkendelser af plantebeskyttelsesmidler til brug for afgrøder, der kun dyrkes på et mindre areal (mindre anvendelser), særligt på gartneriområdet, som Danmark har støttet finansielt i 2022.

AGRO har gennem deltagelse i arbejdsgrupper medvirket til udvikling af vejledninger og standarder for forsøgsudførelse og evaluering ift. effektivitetsvurderinger af pesticider. Desuden har AGRO deltaget i møder for at sikre en opdatering af viden om resistensudvikling i Nordzonen.

For så vidt angår hjælpestoffer har Miljøstyrelsen i 2022 arbejdet på at påvirke Kommissionens forslag til procedure for at opdatere og udbygge listen over problematiske hjælpestoffer for at sikre afvikling af problematiske hjælpestoffer i pesticidprodukter.

I 2022 har Miljøstyrelsen i samarbejde med Landbrugsstyrelsen bidraget til arbejdet med at fastlægge afgrænsningen mellem pesticidforordningen og gødningsforordningen fsva. biostimulanter.

Fødevarestyrelsens deltagelse i EU-arbejdet for fastsættelse af maksimalgrænseværdier har fokus på, at EU's maksimalgrænseværdier for pesticidrester hurtigt reguleres efter ny viden om stoffer eller kostindtag, samt at de foreslåede maksimalgrænseværdier for pesticidrester i foder og fødevarer sættes på det lavest mulige niveau. Det betyder, at alle forslag til maksimalgrænseværdier gennemgås nøje både med hensyn til fødevarer sikkerhed og med hensyn til at sikre, at maksimalgrænseværdien er fastsat på det lavest mulige niveau ud fra de indsendte data.

Danmark har i forbindelse med alle foreslåede maksimalgrænseværdier vurderet, om der kunne være risiko for kombinationseffekter. Denne type vurdering indgår endnu ikke i den fælles EU-vurdering af foreslåede maksimalgrænseværdier. Fødevarestyrelsen og DTU Fødevarer instituttet har i 2022 deltaget aktivt i arbejdet med en fælles EU-metode til vurdering af mulige kombinationseffekter.

National indsats

Godkendelsesordningen bidrager overordnet til sikker brug og reduceret belastning af natur og miljø, herunder grundvand, samt menneskers sundhed, herunder at indholdet af pesticidrester i danske fødevarer er så lavt som muligt. Kontrolresultaterne viser, at danske fødevarer generelt indeholder færre pesticidrester end udenlandske.

Miljøstyrelsen har i 2022 arbejdet målrettet med at afvikle den eksisterende sagspukkel på godkendelsesområdet jf. den vedtagne handlingsplan. Der er foretaget screening og evt. afvisning af ansøgninger, som ikke er komplette. Behandlingen af ansøgninger er prioriteret i overensstemmelse med de fastlagte prioriteringsprincipper, herunder hurtig behandling af nye midler som kan afhjælpe manglende bekæmpelsesmuligheder og resistensudvikling, herunder nye lav-risikomidler og mikroorganismer. Der er i 2022 bl.a. godkendt midler med 2 nye kemiske aktivstoffer til svampebekæmpelse i hhv. kartofler og raps og en ny mikroorganisme til svampebekæmpelse i væksthushafgrøder.

Miljøstyrelsen har endvidere i 2022 revurderet alle godkendte midler med aktivstoffet cyazofamid, som jf. nye forskningsresultater og test i varslingsystemet fører til dannelse af nedbrydningsprodukterne dimethylsulfamid (DMS) og dimethylsulfaminsyre (DMSA), som udgør en risiko for udvaskning til grundvand. Som følge af revurderingen er godkendelserne tilbagekaldt, og der er fastsat korte afviklingsfrister for salg, anvendelse og besiddelse således, at midlerne ikke må anvendes i den kommende sæson i sommeren 2023. Ligeledes er der i 2022 indført begrænsninger af anvendelserne af alle clopyralidholdige midler i raps, som følge af fund af rester af clopyralid i honning.

For så vidt angår hjælpestoffer har Miljøstyrelsen i 2022 arbejdet på implementering af EU-forordningen om uacceptable hjælpestoffer for at sikre afvikling af problematiske hjælpestoffer i pesticidprodukter i Danmark.

Som følge af gartnerivejledningen (Vejledning om pesticidholdigt spildevand og pesticidholdigt affald fra væksthusegartnerier nr. 38, 2019) blev der i 2020 indsendt 59 ansøgninger om anvendelser til brug i åbne væksthuse. Arbejdet med at behandle disse ansøgninger om mindre anvendelser til åbne væksthuse er afsluttet i 2022.

Miljøstyrelsen har i 2022 arbejdet på næste revision af Nordzone-vejledningen og de danske vurderingsprincipper samt tillæg til de generelle vurderingsprincipper om vurdering af anvendelser i åbne væksthuse. AGRO har i 2022 bl.a. bidraget til opdatering af spørgsmål om sædskifte, som indgår i det IPM-skema, som en stor del af alle jordbrugere skal udfylde. Endvidere har AGRO bidraget til opdatering af de danske værdier for afsætning af sprøjtevæske på afgrøder.

Der er i 2022 godkendt et nyt middel med et nyt aktivstof, som følge af de ændrede krav til langtidsstudier, der tidligere var krævet ved langsom nedbrydning af aktivstoffet eller nedbrydningsprodukter. Aktivstoffet vil medvirke til at forebygge resistens mod svampemidler.

Dispensationer

Der er behandlet 15 ansøgninger om dispensationer til brug i 2022. For alle de 14 dispensationer, som er givet, gælder, at kravene iht. artikel 53 i pesticidforordningen samt de skærpede krav til alternativer jf. den nye EU-vejledning fra februar 2021, og de danske krav til at midlerne ikke må udgøre en uacceptabel risiko for grundvand, miljø og sundhed, er overholdt.

De 13 af ansøgninger var til dispensationer, som også har været ansøgt tidligere, 2 dispensationer var nye ansøgninger. For 8 af sagerne er aktivstofferne godkendt i EU, heraf er der for 5 af sagerne godkendt tilsvarende midler i Danmark, men til andre anvendelser. For de øvrige 3 sager er der indsendt ansøgning om godkendelse af midlerne.

For de resterende 7 sager (3 til Reglone med diquat, 1 til Asulox med asulam, 2 til Gaucho med imidacloprid, 1 til Cruiser med thiamethoxam) er aktivstofferne ikke godkendt i EU. 3 af dispensationerne er givet til bejdsning af roefrø med ikke godkendte aktivstoffer til eksport til andre medlemslande i EU, som har givet dispensation til såning af frøene.

Dispensationen til bejdsning af roefrø med Gaucho med imidacloprid til såning i Danmark er afslået i 2022 som følge af ny praksis ift. alternativer, da der ikke er vist begyndende resistens i Danmark og der findes alternative sprøjtemidler. Der er således ikke givet nogen dispensationer til bejdsning og såning af frø med forbudte aktivstoffer (neonikotinoide) i Danmark i 2022.

Dispensationerne til Reglone med diquat til nedvisning af spinat og purløg, til nedvisning af kartofler samt til ukrudtsbekæmpelse i frøgræs og hvidkløver er givet pba. en detaljeret vurdering af de praktiske og økonomiske udfordringer ved brug af mulige alternativer. Der er fastsat skærpede risikobegrænsende foranstaltning i dispensationerne ift. sundhed. Diquat udgør ingen risiko for udvaskning til grundvand pga. stoffets stærke binding til jord.

Miljøstyrelsen vurderer hver enkelt ansøgning ud fra den konkrete anvendelse og på baggrund af den eksisterende viden. Der er foretaget vurdering af en lang række forhold, fx anvendelsestidspunkt,

doseringer, mulige alternativer og mulig risiko for miljø og sundhed. Der fastsættes specifikke risikobegrænsende foranstaltninger som vilkår for dispensationerne.

Miljøministeriet har afholdt 4 møder med interessenterne i Dialogforum for plantebeskyttelsesmidler i 2022. Miljøstyrelsen har endvidere deltaget i en række møder med interessenter, herunder L&F, SEGES, Dansk Gartneri, Dansk Golfunion og Dansk Planteværn. Miljøstyrelsen har løbende dialog med branchen om evt. dispensationsansøgninger og rådgiver om andre muligheder herunder ansøgninger om regelrette godkendelser, afprøvning af alternativer og IPM-indsatser. Endvidere prioriterer Miljøstyrelsen ansøgninger om midler, som kan være alternativer til dispensationer i det omfang, det er muligt.

Offentliggørelse af VAP-rapport 2021 og ekstraordinær rapport om test af cyazofamid

Der er i perioden siden sidste statusnotat offentliggjort den ordinære rapport, VAP-rapport 2021 samt en ekstraordinær VAP-rapport om test af cyazofamid. Rapporten om cyazofamid viste udbredte fund over kravværdien på 0,1 mikrogram pr. liter af nedbrydningsprodukterne DMS og DMSA over en længere periode. Miljøstyrelsen tilbagekaldte på den baggrund de danske godkendelser af produkter med cyazofamid med virkning fra den 30. januar 2023. Fristen for ophør af salg i detail- og brugsled af produkter med cyazofamid blev fastsat til den 1. marts 2023, og fristen for ophør af anvendelse og besiddelse af produkterne er den 1. maj 2023.

Afrapportering af VAP-resultater forekommer normalt én gang årligt, men for resultaterne for monitoringsperioderne 2019-2021 og 2020-2022 (VAP-rapport 2022 og 2023) er det besluttet at de bliver afrapporteret i én samlet rapport i tredje kvartal 2023. Bl.a. derfor udkommer rapporten for perioden 2019-2021 senere end den planlagte udgivelsesdato i november 2022.

En mere målrettet kontrol

Kontrol af brug af sprøjtemidler

Resultatet for kontrolåret 2022 viser en stagnering i antallet af overtrædelser i forhold til kontrolåret 2021. Der er således i begge kontrolår konstateret en gennemsnitlig overtrædelsesprocent på ca. 39.

Resultaterne fra de tidligere år viser, at der generelt er en højere overtrædelsesprocent hos de professionelle brugere, som er udvalgt via en risikovurdering, end hos de brugere, som er udtaget til krydsoverensstemmelseskontrol (KO). I kontrolåret 2021 var overtrædelsesprocenten på de risikoudpegede kontroller 54 pct. mod 32,5 pct. på KO-pesticidkontrollerne. Af tallene for kontrolåret 2022 ses også en effekt af den risikobaserede udtagning, da overtrædelsesprocenten for KO-populationen er 33 pct., hvor den er 48 pct. i den risikobaserede population. Resultaterne for 2022 viser således samme tendens som resultaterne fra de tidligere år og risikoudvælgelsen har altså det forventede resultat.

Opgørelsen for både kontrolåret 2021 og kontrolåret 2022 viser desuden, at hovedparten af overtrædelserne stadig vedrører besiddelse af ulovlige midler, som tidligere har været godkendt i Danmark. Derudover ses mange overtrædelser af kravet om udfyldelse af det lovpligtige IPM-skema. Kontrollen af dette er et nyt kontrolområde fra 2021. Derudover er der bl.a. en del overtrædelser af reglerne om påfyldning, syn og vask af sprøjter, føring af sprøjtejournal og anvendelse af plantebeskyttelsesmidler.

Miljøstyrelsen har videreudviklet på, og der er sket begyndende ibrugtagning af, en app til BMD (Miljøstyrelsens bekæmpelsesmiddeldatabase) til brug for Kemikalieinspektionens kontrollører.

Der er udstedt en revideret bekendtgørelse om syn af sprøjter og en tilhørende vejledning, idet en række særlige typer af pesticidudbringningsudstyr nu er omfattet af krav om syn. Der er fra 2014-2022 synet ca. 13.000 pesticidsprøjter i Danmark. En del af disse er synet for anden gang og nogle er synet for tredje gang. Der er i 2022 gennemført ca. 3.200 sprøjtesyn. Landbrugsstyrelsens kontrol har fundet overtrædelser af krav om syn af sprøjter, som har medført en række politisager. 11 politisager er i 2022 afgjort ved bødeforlæg i størrelse 5.000 kr. - 10.000 kr. (beror på konkret vurdering af anklagemyndighed, da der ikke foreligger faste bødetakster).

Der er i IT-systemet MAB (Miljøstyrelsens Autorisationssystem for brug af bekæmpelsesmidler) mere end 25.000 autorisationer, som giver brugere af pesticider ret til køb og anvendelse af pesticider og midler til gasning af muldvarpe/mosegrise. I MAB er der ved årsskiftet 2022/2023 registreret i alt 280 forhandlere af pesticider.

Kontrol af import/salg af sprøjtemidler

I 2022 modtog Kemikalieinspektionen 227 kontrolsager med overtrædelser fra Landbrugsstyrelsen fordelt på 48 sager, hvor kontrollen foregik i 2021 og 179 sager, hvor kontrollen blev foretaget i 2022. Kemikalieinspektionen færdigbehandlede i 2022 223 kontrolsager fra Landbrugsstyrelsen. Heraf blev 118 sager oversendt til politiet (Anklagemyndigheden), da Miljøstyrelsen vurderede, at overtrædelserne havde et niveau, der kunne betinge en rejsning af en sigtelse om bødestraf.

Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion førte i 2022 tilsyn hos 51 forhandlere og importører, heraf 8 mellemhandlere (importører, distributører og ompakkere), 21 forhandlere af meget giftige pesticider, 16 forhandlere af professionelle pesticider (grovvareforhandlere) og 6 forhandlere af ikke-professionelle pesticider (bl.a. byggemarkeder, planteskoler og anden detailhandel). Der blev konstateret overtrædelser i forhold til pesticider hos 28 af de 51 forhandlere, hvilket er en overtrædelsesprocent på 55 %.

Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion har i 2022 fået analyseret 30 plantebeskyttelsesmidler for indholdet af 25 forskellige aktivstoffer i forskellige kombinationer. Analyserne viste, at alle 30 produkter indeholdt de deklarerede aktivstoffer, og at det målte indhold af aktivstoffer var i overensstemmelse med det deklarerede indhold.

Kemikalieinspektionen og Toldstyrelsen deltog i 2022 i "Silver Axe (VII)" ledet af EUROPOL, der har fokus på import og handel med kopiprodukter af pesticider og illegal handel med pesticider generelt. I alt deltog 31 lande verden over, og der blev beslaglagt 1.150 ton illegale pesticider inkl. kopiprodukter.

Kemikalieinspektionen modtog i 2022 73 indberetninger fra Toldstyrelsen om tilbageholdt udenlandsk pesticid ved grænsen. Fra Skattestyrelsen modtog Kemikalieinspektionen tre indberetninger om mulig ulovlig import af udenlandsk pesticid. Disse indberetninger blev håndteret dels administrativt og dels ved gennemførelse af fysiske tilsynsbesøg.

Skattestyrelsen overvåger løbende importen fra tredjelande i forhold til om der er tale om godkendte midler, og om det er registrerede virksomheder, der foretager importen og salget. På den baggrund foretages der kontrol hos afgiftsregistrerede virksomheder samt hos ikke-afgiftsregistrerede virksomheder. For ikke-godkendte midler varetager Skattestyrelsen tilsyn hos virksomhederne, og fund af disse midler overdrages til Miljøstyrelsen til videre foranstaltning og vurdering af afgiftspligt.

I 2022 foretog Skattestyrelsen 74 kontroller, heraf 11 kontroller hos registrerede virksomheder og 63 hos uregistrerede virksomheder. Der er fundet fejl i 19 % af kontrollerne, der typisk består af regnskabsfejl eller misforståelse af reglerne. Specielt godtgørelse ved eksport af bejdsede frø har givet

anledning til reguleringer. Der er i perioden nettoreguleret for ca. 2,4 mio. kr. i afgift. Reguleringsbeløbet er en stigning i forhold til 2021.

Resultater fra kontrollen

Miljøstyrelsens Kemikalieinspektion har optalt tilbagemeldingerne fra anklagemyndigheder om afgørelser i politianmeldelserne. Der er modtaget oplysninger om i alt 89 afgjorte sager i 2022, hvoraf der er truffet afgørelse om bødevedtagelse af politi i 56 sager, afgørelse ved domstolene i 14 sager, 17 sager er frafaldet og 2 sager har anden afslutning. Den primære forklaring på frafald af sager har i 2022 været politianmeldte overtrædelser af sprøjtesynsbekendtgørelsen, hvor forholdet forældes efter 2 år.

Nedenfor er en opdeling af årets afgørelser fordelt i forhold til kontrolår:

Kontrolår	Bøde-vedtagelse	Dom	Sag frafaldet	Anden afslutning	Sager i alt
2017	2	1	0	0	3
2018	9	7	7	0	23
2019	19	4	5	2	30
2020	9	0	3	0	12
2021	16	2	2	0	20
2022	1	0	0	0	1

Kontrol af sprøjtemiddelrester i fødevarer

Kontrol med sprøjtemiddelrester i fødevarer

Fødevarestyrelsen fører kontrol med virksomhederne og analyserer løbende foder og fødevarer på det danske marked for indhold af rester af pesticider og offentliggør resultaterne. I Fødevarestyrelsens kontrol har der bl.a. været særlig fokus på importerede fødevarer, og specielt i importkontrollen har der været fokus på særlige problemafgrøder og oprindelsessteder ved udtagning af målrettede prøver.

Resultaterne fra Fødevarestyrelsens pesticidkontrol danner grundlag for sagsopfølgning ved overskridelser af maksimalgrænseværdierne. Grænseværdierne er sat så lavt som muligt under hensyn til, at den tilsigtede effekt under anvendelsen som bekæmpelsesmiddel opnås, men så der samtidig efterlades mindst muligt i planten. Pesticidresten i fødevaren er således ikke nødvendigvis farlige, selvom maksimalgrænseværdien er overskredet. Men det er forbudt at markedsføre fødevaren ved en overskridelse. Det betyder i praksis et salgsstop for de fødevarer, hvor maksimalgrænseværdien er overtrådt, men hvor indholdet vurderes ikke at udgøre en sundhedsmæssig risiko. Hvis indholdet derimod er vurderet at kunne udgøre en sundhedsmæssig risiko, vil fødevaren blive tilbagekaldt fra alle led, og der vil blive sendt en advarsel til forbrugerne. Ved sanktionering af en overtrædelse af pesticidrestreglerne, vurderes det, om virksomheden har inkluderet pesticidrester i sin risikoanalyse samt i hvilket omfang, virksomheden har foretaget korrigerende handlinger i forhold til overskridelsen. Kontrolresultaterne offentliggøres i en samlet årsrapport samt ved afrapportering af enkeltresultater i kvartalsvise rapporter.

De samlede resultater for 2021 er offentliggjort i december 2022. Der blev i 2021 undersøgt 1699 fødevarerprøver for pesticidrester.

For konventionel frugt blev der fundet restindhold i 60 % af de danske prøver, 95 % af prøverne fra andre EU-lande og i 82 % af prøverne fra tredjelande. Der blev fundet overskridelser af maksimalgrænseværdien i henholdsvis 5,7 %, 0,6 % og 8,7 % af prøverne for frugt produceret i DK, EU og uden for EU. For de danske prøver med indhold over maksimalgrænseværdien drejede det sig om

en prøve af jordbær og to prøver af æbler. Disse indhold blev vurderet til ikke at udgøre en sundhedsmæssig risiko.

For konventionelle grøntsager blev der i 2021 fundet restindhold i 24 % af de danske prøver, i 52 % af prøverne fra andre EU-lande og i 49 % af prøverne fra tredjelande. Der blev fundet overskridelser af de fastsatte maksimalgrænseværdier for pesticidrester (MRL) i 2,4 % af prøver fra Danmark, mens der blev fundet overskridelser af MRL i henholdsvis 1,3 % og 10 % af grøntsager produceret i EU og uden for EU. De overskridelser af grænseværdien, der blev påvist i danske grøntsager, var en prøve af rucola og tre prøver af grønkål. Disse indhold blev vurderet til ikke at udgøre en sundhedsmæssig risiko.

I 2021 blev der udtaget i alt 172 mistankeprøver, hvor 99 prøver blev udtaget i projekt for målrettet kontrol, 62 prøver blev udtaget som specifik EU-mistankekontrol af økologiske fødevarer, og 11 prøver blev udtaget som skærpet importkontrol (EU-koordineret mistankekontrol, forordning 2019/1793). I den målrettede kontrol var der overskridelser af maksimalgrænseværdien i 28 % af prøverne, mens der i den skærpede kontrol (EU-mistankekontrol) var overskridelse i en enkelt prøve svarende til 9 %.

Sprøjtemiddelrester i økologiske fødevarer

Når der findes pesticidrester i økologiske afgrøder skal det undersøges, hvorvidt der er tale om overtrædelse af økologireglerne. Da økologiforordningerne ikke indeholder bestemmelser om tilladte restkoncentrationer af pesticider, skal der ved hvert fund foretages en konkret vurdering af indholdet, og om indholdet evt. kan skyldes en uundgåelig forurening, f.eks. fra tidligere tiders anvendelse eller vinddrift fra en nabomark. Det undersøges, om forureningen kan være sket på den virksomhed, hvor prøven er udtaget, eller i et af de tidligere led i distributions-/produktionskæden. Hvis produkterne eller råvarerne kommer fra udlandet, notificerer de danske myndigheder de udenlandske myndigheder via OFIS (Organic Farming Information System), som igangsætter en undersøgelse for om muligt her at finde årsagen til pesticidresterne. Desuden indhentes en vurdering fra DTU Fødevarainstitutet, der ud fra erfaringer fra tidligere års kontrol, vurderer sandsynligheden for, at der kan være tale om bevidst anvendelse. Svaret fra DTU og de udenlandske myndigheder ligger til grund for Fødevestyrelsens vurdering af, om økologireglerne er blevet overholdt, når der findes indhold af pesticidrester i en økologisk fødevarer.

Der blev i stikprøvekontrollen i 2021 udtaget i alt 176 økologiske prøver. I ti økologiske vegetabiliske prøver (5,7 %) blev der fundet pesticidrester. I fire prøver blev der fundet indhold af spinosad, som er godkendt til anvendelse i økologisk produktion. Produkterne er derfor i overensstemmelse med varestandarden. I de resterende seks prøver (3,4 %) blev der påvist pesticider, som ikke er godkendt til økologisk produktion. Det drejer sig om følgende prøver; broccoli fra Spanien, mungbønne fra Indien, havregryn fra Sverige, havrekerner fra Sverige, olivenolie fra Spanien og rosiner fra Grækenland. Havrekerner og olivenolie blev nedklassificeret. Havregryn bibeholdt deres økologiske status. DTU vurderede, at fundet af pesticidrester i broccolien sandsynligvis skyldtes tilsigtet brug, men undersøgelsen i Spanien for at finde årsagen til kontamineringen viste ingen overtrædelse af økologireglerne. Indien fandt ikke årsagen til kontamineringen af mungbønnerne, men de blev trukket tilbage fra markedet, da en sundhedsmæssig risiko ikke kunne udelukkes pga. indhold af chlorpyrifos. Vurdering af indhold af myclobutanil i rosiner pågår stadigvæk (august 2023).

Kontrol med pesticidrester i foder

I begyndelsen af 2022 blev foderprøverne fra 2021 færdiganalyseret. I 2021 blev 231 målrettede stikprøver af fodermidler og foderblandinger m.m. fra danske fodervirksomheder og landbrug analyseret for indhold af pesticidrester. Pesticidrester blev påvist i 107 (46 %) af de undersøgte prøver. Ingen af foderprøverne indeholdt et uacceptabelt højt restindhold af pesticidrester. Som for tidligere år tyder kontrolresultaterne på, at indholdet af pesticidrester i foder på det danske marked generelt ligger

på et lavt niveau, der ikke udgør en sundhedsmæssig risiko for dyrene eller for mennesker, der indtager de animalske fødevarerprodukter.

Analysemetoder til bestemmelse af sprøjtemiddelrester

Fødevarestyrelsen arbejder løbende med at udvikle analysemetoder til bestemmelse af restindhold af godkendte og forbudte pesticider. Herunder arbejdes der med effektivisering i forhold til ressourceforbrug, svartider, arbejdsmiljø mv. Derudover fortsætter arbejdet med screeningsmetoder til restindhold af stoffer, der supplerer det sædvanlige analyseprogram.

Rester af hjælpestoffer

Der er påbegyndt et projekt omfattende en bred kortlægning for dernæst at udpege de potentielt mest problematiske med henblik på yderligere analyser og evt. risikovurderinger. I 2023 planlægges analyser for relevante hjælpestoffer i udvalgte prøver, der er udtaget i forbindelse med Fødevarestyrelsens kontrol med pesticidrester i fødevarer. Dette sker med henblik på at vurdere, hvorvidt der kan være en sundhedsmæssig risiko ved indtag af udvalgte hjælpestoffer.

Informationsaktiviteter

Fødevarestyrelsen offentliggør kontrolresultater hvert kvartal med fokus overskridelser og i en samlet årsrapport, som går mere i dybden med en analyse af resultaterne.

Understøttelse af avlernes mulighed for at dyrke afgrøder med færre sprøjtemiddelrester

Fødevarestyrelsen vil understøtte avlernes mulighed for at dyrke afgrøder på en måde, der resulterer i færre sprøjtemiddelrester ved at bidrage til avleres viden om sprøjtemiddelrester i fødevarer. Analyseattester for danske prøver er blevet sendt til den relevante avler med det formål at bidrage til avlerens viden om pesticidrester i egne afgrøder. Her kan avleren se, om hans dyrkningsform har givet rester, og han kan eventuelt ud fra resultaterne ændre sin dyrkningsstrategi. Avleren kan ligeledes vælge at anvende resultaterne i forbindelse med rådgivningsbesøg bl.a. med henblik på evaluering af avlerens anvendelse af pesticider.

Forskning og fremme af alternativer til sprøjtemidler

Der var i 2022 afsat midler til indsatserne til fremme af Alternative Plantebeskyttelsesmidler og Bekæmpelsesmiddelforskning. Miljøstyrelsen havde opslag i 2022, og der indkom to ansøgninger til tilskudspuljen for alternative plantebeskyttelsesmidler og 15 ansøgninger til Bekæmpelsesmiddelforskningsprogrammet. Af disse gav Miljøstyrelsen tilsagn om helt eller delvist tilskud til hhv. to og syv ansøgninger.

Udbredelse af det gode landmandsskab (Integreret Plantebeskyttelse)

Innovationsprojekter

Projekt for fire nye IPM-innovationsbrug er sendt i EU-udbud med forventet start i første halvdel af 2023. IPM-skemaet blev i 2022 udfyldt af ca. 11.700 jordbrugere, og skemaet er efterfølgende justeret forud for jordbrugernes 3. udfyldelse, der pågår frem til fristen den 31. marts 2023.

Golfbaner og stærkt permeable arealer

Miljøstyrelsen finansierede tre projekter med fokus på IPM på golfbaner.

Der blev i 2022 indført forbud mod brug af visse pesticider på befæstede eller stærkt permeable arealer, som medfører, at det fra 1. januar 2024 ikke længere er tilladt at anvende fx glyphosat-produkter på bl.a. befæstede arealer i kommuner og i private haver.